

Stimulator

ET FAGBLAD FOR
SOSIALØKONOMER.

I D E T T E N U M M E R :

Betrakninger omkring et jubileum ..	3
KNUT GETZ WOLD: Det økonomiske og finansielle grunnlaget for utvi- ding av sosialtrygden	4
Våre lærere: Trygve Haavelmo	13
INGER WREDE HOLM: Om kvinners ervervsarbeide	15
Bokmeldinger	21

2. Årgang

Nr. 7.

Des. 1948



N. K. L. teller sine medlemmer blant alle deler av folket. Her møtes arbeider og fisker, funksjonær og bonde i arbeid for felles sak. Sammen har de bygd opp den store organisasjon N. K. L. er i dag, en organisasjon som teller ca. 250 000 norske familier. Ved felleskjøp og fellesproduksjon tar kooperatørene hånd om tilgangen på sine viktigste forbruksvarer, samtidig som de øver en regulerende innflytelse på varemarkedet i sin helhet.

Hele folket i samvirke

OPPLYSNINGER om kooperasjonen fåes ved Norges Kooperative Landsforening, Organisasjonsavd., Kirkegt. 4, Oslo.

„FARMAND”

DET UPOLITISKE BLAD FOR POLITISK
INTERESSERTE

LES «FARMAND» OG DE ER A JOUR

ABONNEMENT: KR. 28,— PR. ÅR

TELEFONER: 41 20 60 OG 41 30 51

ROALD AMUNDSENSGT. 1 — OSLO

Betraktninger omkring et jubileum.

Med dette nummer er annen årgang av Stimulator avsluttet. Hadde vi vært så gamle og ærverdige som vår kollega, Statsøkonomisk Tidsskrift, ville det vært på sin plass med en liten historisk oversikt, et tilbakeblikk på svunnen storhet.

På dette området har vi imidlertid lite vi skulle ha sagt. Vi vil bare i all beskjedenhet peke på at vi tross alt lever. Det er ikke så lite bare det. Det er redaksjonens stolthet at vi hittil har kunnet levere leserne stadig nye numre av Stimulator med forholdsvis korte og jevne mellomrum. Det er nemlig blant annet dette som särpreger Stimulator i den norske sosialøkonomiske tidsskriftlitteratur.

*

Det merkelige fenomen at vi lever skyldes flere forhold. For oss som for alle andre er det i første rekke noe vi kan takke våre foreldre for, i dette tilfelle Studentutvalget og Sosialøkonomisk Institutt. Uten den hjelp og støtte Stimulator har fått, særlig fra Instituttet, kunne det ikke eksistert i det hele tatt. Like meget skyldes det den interesse våre bidragsyttere har vist, og sist men ikke minst en stadig stigende lesekrets. Uten den ville Stimulator overhodet ikke hatt noen berettigelse.

Selvfølgelig kan man si at det er et magert mål bare å leve, og redaksjonen stiler tross alt litt høyere.

Om vi hittil har gjort oss bemerket bare ved vår eksistens, er vi selvfølgelig ikke de rette til å dømme om, men vi har i alle fall fått høre både lovord og ukvensord. Redaksjonens høye mål er å redigere Stimulator slik at det «stimulerer studentene (og ennå ikke åndelig avdøde kandidater) i deres evige jakt etter sosialøkonomisk viden, skjerper deres tankevne og beriker deres fantasi», som det så smukt er blitt uttrykt i lederen i vårt første nummer.

Hvis vi oppnår mest mulig ros fra dem som deler denne oppfatning av tidsskriftets formål, og mest mulig ukvensord fra dem som helst ser oss i graven, tar vi det som et godt bevis på at vi arbeider i den riktige retningen.

Det økonomiske og finansielle grunnlaget for utviding av sosialtrygden.

Av Knut Getz Wold.

Tiden etter den annen verdenskrig har vært en sterk ekspansjonsperiode i sosialtrygden i en lang rekke land. Omfattende tiltak er blitt gjennomført og nye er under forberedelse. Hensikten med denne artikkelen er ikke å følge enkelhetene i denne utviklingen, men å drøfte en del av de grunnleggende økonomiske problemene som en slik utviding av sosialtrygden reiser. På denne bakgrunn vil også spørsmålet om de mest hensiktsmessige finansieringsformene bli berørt.

Nå er det selvsagt store ulikheter mellom de enkelte gruppene av sosialtrygden. For dette formålet blir det nødvendig til en viss grad å se bort fra disse ulikhettene. Den viktigste grupperingen som det er hensiktsmessig å nytte er mellom korttidstrygdene eller inntektstrygdene (syketrygd og arbeidsløshetsstrygd) og langtidstrygdene eller pensjonstrygdene (alderstrygd, barnetrygd, uføre- og yrkesskadetrygd, enke- og forsørgertrygd osv.). Mellom de økonomiske virkningene av disse to hovedgruppene av sosialtrygdsystemet er det vesentlige ulikheter.

Samtidig må presiseres at det er problemene i forbindelse med *utviding* av sosialtrygden gjennom innføring av nye trygder eller vesentlige utvidinger av de gamle vi i det vesentlige har for øye. Når trygdene har virket en del år, blir de en del av det samlede systemet for inntektsoverføringer mellom de forskjellige sosialgruppene. Det er i forbindelse med nye tiltak en best ser de økonomiske problemene, både de realøkonomiske og de pengemessige (finansielle).

I det følgende er videre regnet med at en har å gjøre med fullstendige sosialtrygdordninger i den forstand at de omfatter hele folket eller den del av det som overhode er utsatt for vedkommende risiko, f. eks. at syketrygden omfatter alle inntektstakere i samfunnet. Det er jo forvrig nettopp i denne retningen den sosialpolitiske utviklingen på dette området har gått i de senere årtier. Denne forutsetningen har den konsekvens at en kan regne med at samfunnet står relativt fritt når det gjelder å finne de finansieringsmåtene som best svarer til de realøkonomiske oppgavene som foreligger. Når en har ordninger som bare omfatter begrensete grupper av folket, er en derimot i praksis sterkere bundet når det gjelder valget av finansieringsmetoder.

Sosialtrygden har til oppgave å trygge de enkelte samfunnsmedlemmene mot de økonomiske virkningene av et midlertidig eller varig inntektsbortfall eller en inntektsreduksjon som

følge av sykdom, alderdom osv. Den når dette målet ved å foreta en inntektsoverføring til fordel for dem som rammes av disse hendingene, og som av denne grunn får et rettskrav på stønad av trygden. Den første oppgaven blir derfor å undersøke de økonomiske virkningene av denne inntektstryggingen.

Generelt sett kan en straks fastslå at da satsene for stønad i sosialtrygden i alle land ligger lavt i forhold til det alminnelige inntektsnivået i landet, har de gruppene som nyter godt av trygden, en høyere konsumsjonstilbøyelighet enn gjennomsnittlig. Men av dette kan en ikke uten videre slutte at en tilsvarende høy prosentdel av det samlede utgiftsbudsjettet for en ny gren av sosialtrygden går til øking av forbruket hos disse gruppene. Sosialtrygdstønaden kommer nemlig i stor utstrekning *istedenfor* annen inntekt eller andre inntektsoverføringer som tidligere sto til rådighet for dem som nyter godt av stønaden, men som nå i større eller mindre utstrekning reduseres eller faller helt bort. De uføre f. eks. opprettholder et visst forbruk også her i Norge nå da vi ennå ikke har noen alminnelig uføretrygd. Vil en finne virkningene på forbruket av at en ny trygd kommer til utbetaling, må en derfor undersøke hvor stort det nåværende forbruket hos dem som nyter godt av stønaden er, og hvordan det dekkes, hvilke forskyvninger i de nåværende inntekter og inntektsoverføringer som blir følgen av gjennomføringen av trygden, og hvilke virkninger disse forskyvningene kan antas å få på forbruket hos de stønadsberettigete. På dette grunnlaget kan en så vurdere hvilken påvirkning av forbruket hos de gruppene som finansierer trygden gjennom premier eller skatter, en bør søke å oppnå.

Det kan være hensiktsmessig først å ta for seg det tilfellet at de som har krav på stønad av trygden, ikke har muligheter for å gjøre noe arbeid selv, f. eks. fordi graden av uførhet ikke tillater dette. Etter den måten de tidligere dekket sitt forbruk på, kan en skille mellom følgende kategorier:

1) *Egen inntekt*. Vedkommende kan f. eks. leve av privat pensjon, formuesinntekt osv. I land med så jevn formuesfordeling som i Norge vil dette siste dog bare gjelde et fåtall. Der hvor en har regler om begrensning av stønaden etter inntekt og formue, vil tallet på folk som kommer inn under denne kategori, reduseres ytterligere. Men selv om det er få som kan klare seg med formuesavkastningen alene, kan den gi et tilskott for mange fler. I denne forbindelse bør nevnes at livrenter må ses på som en mellomting mellom denne kategori og den neste. Virkningene av at vedkommende som lever av egen inntekt, får stønad av sosialtrygden i tillegg, vil bli av liknende art som en tilsvarende inntektshøvning, altså avhenge av konsumsjonstilbøyeligheten på vedkommende inntektstrinn.

Sammensetningen av den økte etterspørsel vil dog avvike noe fra gjennomsnittet på grunn av den forskjellige behovsstruktur som de gruppene som får stønad i sosialtrygden har, jevnført med befolkningen ellers.

2) *Egen formue*. Denne kategorien spiller atskillig større rolle. (Formuen gir naturligvis som oftest i et hvert fall noen avkastning, men vi regner her med de tilfelle hvor denne ikke er stor nok til å betinge plasering under kategori 1) foran.) Gjelder dette korttidstrygder f. eks., vil svært mange kunne klare seg en viss tid på oppsparte midler. Her er det heller ikke vanlig å ha begrensningsregler for stønaden. Hos de fleste vil det være en betydelig sterkere motstand mot å bruke av formuen selv enn av dens avkastning, i et hvert fall om behovstilfellet varer noen tid. Inntektstilskottet gjennom stønaden fra trygden vil derfor føre til en betydelig mindre øking i forbruket. En kan uttrykke det slik at fordi en får sykepenger, slipper en å bruke sparepengene i banken.

I langtidstrygdene er det vanlig å ha regler for begrensning av stønaden etter formuens størrelse, idet en f. eks. regner den om på livrentebasis. Utviklingen har dog gått i retning av å oppheve eller liberalisere slike begrensningsregler. Hvor stor praktisk rolle denne kategorien kommer til å spille, blir et spørsmål om hvor strenge begrensningsregler en setter. Jo rommeligere regler, jo lavere blir konsumsjonstilbøyeligheten for det inntektstilskottet som sosialtrygdstønaden utgjør.

3) *Privat hjelp*. Det er særlig støtte fra slektninger, venner, private hjelpe tiltak osv. som her spiller stor rolle på de områdene der en ikke har noen sosialtrygd. Kommer den til, frigjøres tilsvarende inntekt for dem som hittil har ytt hjelpen. Virkningene herav vil avhenge av konsumsjonstilbøyelighetens størrelse. Da de gruppene som kan hjelpe slektninger, antagelig gjennomsnittlig har noe høyere inntekt enn ellers, skulle en også kunne regne med en noe lavere konsumsjonstilbøyelighet enn den gjennomsnittlige for den inntektsdelen som hittil har gått til hjelp for slektninger, men som nå i større eller mindre utstrekning blir frigjort gjennom innføring av den nye sosialtrygden.

4) *Hjelp fra forsorgsvesenet*. Hvis en f. eks. innfører en uføretrygd i Norge i dag, vil dette frigjøre betydelige beløp på de kommunale forsorgsbudsjetter, der de uføre nå representerer den uten sammenligning viktigste gruppe. Virkningene herav vil igjen avhenge av i hvilken utstrekning kommunene vil nytte budsjettkreditten til nye drifts- og anleggsformål. Erfaringsmessig bør en regne med en ganske stor opfinnsomhet her.

Det vil sees at de primære virkningene på konsumsjonsnivået av innføringen av en ny trygd i høy grad vil avhenge av på hvilken måte de stønadsberettigettes forbruk hittil har vært

dekket. Har vedkommende hittil levd av egne midler (1 og 2 ovenfor), kommer stønaden som et nettotilskott til hans økonomi. Annerledes hvor han har levd av andres hjelp (3) eller på forsorgsstønad (4). Men også i de siste tilfelle vil trygden resultere i øking i vedkommendes forbruk, fordi satseren for stønad oftest vil ligge høyere enn den hjelpen han fikk tidligere. I den utstrekning resultatet blir en øking i forbruket hos dem som nyter godt av stønaden, vil en relativt stor del av forbruksøkingen bestå i enkle, typiske forbruksvarer. Flere av disse varene er gjenstand for masseproduksjon. Viktigere er det imidlertid i et land som Norge at de i forholdsvis stor utstrekning må innføres eller er basert på import av innførte råstoffer.

Forutsetningen har hittil vært at stønaden går til folk, som ikke kan arbeide. For dem som ikke faller inn under denne kategorien, blir problemet mer komplisert. Generelt sett vil det gjerne være et visst motsetningsforhold mellom den sosialpolitiske målsetningen å sikre en viss minimumsinntekt i alle tilfelle og det produksjonspolitiske ønskemålet om størst mulig arbeidsinnsats. Dersom stønadens høyde ikke avhenger av vedkommendes arbeidsinntekt, vil oppfordringen til så vidt mulig å skaffe seg arbeidsinntekter reduseres minst. (Den blir naturligvis i et hvert fall mindre enn om det ikke er noen sosialtrygd overhode, for i det tilfelle må vedkommende arbeide for å unngå å komme på forsorgsvesenet, forutsatt at han ikke har egne midler.) Men hvis det ikke renoen begrensningsregler etter arbeidsinntekten, blir på den annen side omfanget av de inntektsoverføringene som skal til for å gjennomføre trygden, betydelig større enn ellers nødvendig. Og en får en forbruksøking hos grupper der den ikke kan ansees å ha en særlig høy sosial prioritet i forhold til en hevning av nivået hos de mest vanskeligstilte gruppene.

Ethvert system hvoretter størrelsen av stønaden avhenger av vedkommendes arbeidsinntekt vil altså svekke oppfordringen til å arbeide. Problemet forsterkes ved virkningene av den direkte beskatning, som reduserer den inntekt vedkommende får beholde selv, og dermed gjør forskjellen mellom stønad og inntekt mindre. De kombinerte virkningene av en høy direkte beskatning som griper dypt ned også i de lavere inntektsgruppene, og en sosialtrygd med tilfredsstillende stønadssetser, kan være lite heldige. Under en knapphetsøkonomi av den art vi har i dag, forsterkes problemene, fordi det grunnleggende minimum av subsidierte og rasjonerte varer kan kjøpes for et forholdsvis lite beløp, mens de varene som mer inntekten ved å arbeide skulle nyttes til, er dyre og kanskje også vanskelig å få tak i.

En rekke tekniske metoder er i bruk for å avsvekke de uheldige virkningene som det her er tale om. En har f. eks.

karenstiden i syketrygden og arbeidsløshetstrygden. En har den «selvforsikring» som det betyr at en ikke får full refusjon av de faktiske legeutgiftene. Og en har det britiske systemet med økende pensjonssatser jo lenger de gamle venter med å heve alderstrygd etter at de har nådd minimumsalderen. Disse metodene kan utbygges og differensieres ytterligere.

På den annen side må en heller ikke glemme de positive virkningene på arbeidsglede og arbeidslyst som det har hos de fleste mennesker å vite seg trygget mot de verste økonomiske følgene av sykdom, ulykker eller andre årsaker til inntektssvikt. Det muliggjør også for den enkelte å ta større risiko når det gjelder å velge eller bytte yrke og kan på den måten øke mobiliteten i arbeidslivet. Men klart nok er det ikke mulig å måle disse virkningene nærmere, og det er meget vanskelig å vurdere dem på noenlunde sikker basis.

De finansieringsmetodene som nyttes i sosialtrygden, må sees på den realøkonomiske bakgrunnen som her er skissert. Dersom en ønsker en «nøytral» finansieringsmåte i den forstand at forholdet mellom den samlede monetære etterspørsel etter varer og tjenester og tilgangen på varer og tjenester skal være den samme som før, må en ta sikte på å redusere forbruket hos de gruppene som betaler premiene eller skattene, så mye at det svarer til den forbruksøkingen som oppstår hos dem som nyter godt av stønaden og hos de private, kommuner osv. som får sin tidlige hjelp frigjort, + den nettonedgangen i tilbudet av varer og tjenester som måtte bli følgen av innføringen av den nye sosialtrygdgrenen. (Under gunstige forhold kan denne siste størrelsen tenkes å bli negativ.) I jo høyere grad de skattene eller premiene som nyttes, rammer forbruket, jo mindre behøver det totale beløpet som utskrives å være.

Av dette vil det sees at det formelle kravet om balanse i budsjettet for en viss gren av sosialtrygden, ikke lar seg forsvare. Om en f. eks. øker dagpengene i syketrygden og finansierer dette gjennom en progressiv skatt på store formuer, er dette et ekspansivt tiltak som medfører et nettotilskott til den monetære etterspørsel. Økingen av dagpengene i syketrygden fører nemlig til en øking i forbruket av nesten samme størrelse, mens den progressive formuesskatten fører til en forbruksminsking av langt mindre størrelse. Omvendt vil f. eks. en øking av satsene i arbeidsløshetstrygden i en periode med ubetydelig arbeidsløshet som følges av en premieøking på basis av et gjennomsnittsbudsjett, ha en kontraktiv virking. En finansierer en fondsopplægging i trygden gjennom premier som i forholdsvis stor utstrekning rammer forbruket. (Arbeidsløshetstrygdens premier er noenlunde proporsjonale med inntekten inntil en viss maksimumsgrense). Generelt sett kan det sies at i jo høyere grad en finansierer sosial-

trygden gjennom progressive skatter som i forholdsvis stor utstrekning rammer oppsparingen, i jo større utstrekning må en «overfinansiere» dem gjennom å skrive ut større skatteinbeløp enn svarende til utgiftsbudsjetten, forutsatt en ønsker en «nøytral» finansieringsmåte.

Det vil også sees at valget mellom skatter og premier i sosialtrygden er et rent teknisk og praktisk spørsmål som ikke har noen sammenheng med de foreliggende realøkonomiske problemene. Vi ser da bort fra at de rent psykologiske reaksjoner hos publikum kanskje kan være litt forskjellige og bevirke små ulikheter i den måten de enkeltes forbruk påvirkes. Ellers kan de fordelingspolitiske og økonomiske virkningene av sosialtrygdpremiene helt ut sidestilles med tilsvarende skatter. Når en har generelle sosialtrygdordninger, foreligger det ingen spesiell grunn til å foretrekke premier for skatter.

Som nevnt kan det oppstå særlege problemer dersom de som nyter godt av sosialtrygden, i relativt stor utstrekning retter sin økte etterspørsel mot varer som det er knapphet på av forsynings- eller valutamessige grunner. I så fall kan finansieringsmetodene tenkes å bidra til å løse disse problemene dersom en legger indirekte skatter på forbruket av disse varrene. Som et typisk eksempel kan nevnes at en skatt på overforbruk av boliger kan bidra til å frigjøre husrom til bruk f. eks. for de gamle som har fått økt alderspensjonen. Men det kan være teknisk vanskelig å differensiere skatten slik at den bare rammer overforbruket i forhold til en gitt standard på et bestemt område. Metoden har derfor begrensete praktiske anvendelsesmuligheter. Viktigere vil bruk av rasjoneringsystemet, eventuelt kombinert med pristilskott, være. På den måten kan en sikre alle sin andel i de tilgjengelige mengder av vedkommende varer, mens sosialtrygden skaper muligheter også for vedkommende gruppe til å kjøpe rasjonene.

Den forutsetningen som ble gjort ovenfor om at en velger en «nøytral» finansieringsmåte, er imidlertid naturligvis ikke nødvendig. Det er ikke noe i veien for å «underfinansiere» sosialtrygdutgiftene i depresjonstider og «overfinansiere» dem i perioder med overfull sysselsetting. I en bestemt gren av sosialtrygden, nemlig arbeidsløshetstrygden, er en slik framgangsmåte særlig naturlig, fordi belastningen på trygden svinger sterkt med konjunkturene. Rent faktisk blir da også en slik politikk følgen av at en beregner premiene på basis av et beregnet gjennomsnittsbudsjett for en helkonjunkturperiode. Følgen blir fondsopplegg i høykonjunkturperioder og belastning av fondene i despresjonstider. Virkningen av dette på etterspørselsvolumet blir den samme som av økning eller minskning av statsgjelden av motsvarende omfang.

I de andre grenene av sosialtrygden, der belastningen ikke

i nevneverdig utstrekning svinger med konjunkturene, er imidlertid en slik framgangsmåte lite naturlig av rent praktiske og administrative grunner. Det synes f. eks. lite hensiktsmessig å sette ned syketrygdpremiene i depresjonstider, slik at en får et stort underskott i trygden. Sterkt varierende premier betyr uungåelig en økt administrativ belastning på trygdens organer. Av samme grunn synes heller ikke den britiske ordning som åpner adgang til å heve premiene til arbeidsløshetsstrygden i høykonjunkturperioder og senke dem i depresjonstider, hensiktsmessig fra praktisk-administrative synspunkter. På denne måten ville en riktignok få en ennå sterkere «overfinansiering» av trygden under høykonjunkturen og «underfinansiering» under depresjonen enn den som automatisk følger av konstante premiesatser. Men en slik virkning kan en lettere oppnå gjennom den alminnelige skattepolitikken.

Annerledes stiller saken seg om vedkommende trygd helt finansieres over statsbudsjettet, slik tilfelle er med $\frac{7}{8}$ av barnetrygdens utgiftsbudsjett i Norge. I så fall blir løsningen av finansieringsproblemene også formelt en del av den alminnelige finanspolitikk, og dekningsmåtene kan varieres på den måten en finner ønskelig av konjunkturpolitiske grunner. Hadde f. eks. barnetrygden blitt innført i 1933, ville det vært forsvarlig å la den føre til en motsvarende underbalansering på statsbudsjettet, mens dette forholdet stilte seg annerledes da den ble innført i 1946.

Behandlingen av finansieringsproblemene på en realøkonomisk bakgrunn rommer imidlertid ikke hele problemet. Selv der hvor sosialtrygden måtte ha åpenbare produktive virkninger, fordi den fører til øking i nasjonalinntekten, vil det måtte finne sted inntektsoverføring gjennom skatter og premier av et omfang som stort sett svarer til den forbruksøking sosialtrygden fører til. De produktive virkningene vil nemlig som oftest bare føre til en automatisk øking av skatteinntektene som motsvarer en del av trygdens utgiftsbudsjett. Og det kan være at folk av politiske og psykologiske grunner ikke er villig til å akseptere en øking av skatte- eller premiesatsene.

Dersom nå statsmyndighetenes beslutninger reflekterer denne holdning, har en her å gjøre med et faktisk, institusjonelt bånd på de pengemessige finansieringsmulighetene uansett hvordan de realøkonomiske forholdene stiller seg. I den utstrekning dette er tilfelle, er de videre finansieringsmulighetene avhengig av den automatiske øking i statens og kommunenes skatteinntekter som følger med en stigende real nasjonalinntekt. Dersom prisnivået stiger, kan det være at denne rammen er noe videre, idet progresjonen i den direkte beskatning erfaringsmessig ikke reguleres i samsvar med prisstigningen.

Et konkret eksempel vil vise dette tydeligere. Fra 1936/37 til 1938/39, da det var en særlig sterk stigning i statens sosialutgifter, steg statens samlede skatte- og avgiftsinntekter fra 430,3 til 538,5 millioner kroner eller med 108,2 millioner kroner. Nå fant det sted visse skatteforhøyelser, men storparten av økingen var en automatisk følge av den stigende nasjonalinntekten i disse årene (reelt og nominelt). Statens utgifter til sosiale formål steg samtidig fra 41,8 til 94,6 millioner kroner eller med 52,8 millioner kroner. Det vil igjen si at staten nyttet halvparten av inntektsøkingen i denne sterke sosialpolitiske ekspansjonsperioden til sosiale formål.

Etter det vedtatte budsjettet for terminen 1947/48 utgjør de samlede skatter og avgifter til staten (eksklusive inntektsstigningsskatt og krigsskadeavgift) 18,4 % av den beregnede nasjonalinntekten. Øker nasjonalinntekten, må en regne med at denne økingen koncentrerer seg om næringer som industri, skipsfart osv., der en relativt stor del av inntekten kommer til beskatning. På grunn av progresjonen i den direkte beskatning, indirekte beskatning av luksusforbruk osv. ville for øvrig selv en øking i nasjonalinntekten som er relativt like stor i de forskjellige næringsgrener, føre med seg at en forholdsvis større del av nasjonalinntekten kommer inn til staten gjennom beskatningen. Det synes derfor rimelig å regne med et tall på minst 20 %. Ventelig ligger det heller høyere. Det vil igjen si at om nasjonalinntekten øker med f. eks. 100 millioner kroner, øker statens skatteinntekter automatisk med 20 millioner kroner. Dette beløpet kan så nyttet enten til utviding av sosialtrygden eller til andre formål.

En økende real nasjonalinntekt skaper altså ikke bare realøkonomiske muligheter for en øking av forbruket hos dem som nyter godt av sosialtrygden. Den fører også automatisk med seg utvidete finansieringsmuligheter uten øking av skattesatsene. Det er ingen tilfeldighet at de sterkeste utbyggings-periodene i norsk sosialtrygd faller sammen med perioder med økende produksjon og nasjonalinntekt.

NOTATENE

Fra en interessert leser av Notatene har vi mottatt følgende:

I. hefte, IV utgave, Ekskurs 5, side 45, formel 5.5 med kommentar.

Hvis en omformer formelen således:

$$\frac{Ep_1 - p_0}{b} = \frac{\bar{b}}{b} = \frac{dx}{b}$$

$$\frac{Ep_1 - p_0}{b} = 1 + \frac{v}{b}$$

$$Ep_1 - p_0 = b \left(1 + \frac{v}{b} \right) = b'$$

får en etter min mening et uttrykk som er mye lettere å forstå. Det blir da å uttale:

«Likevekt inntrer der grenseinntaket er lik grenseomkostningene», en setning som en kjenner fra andre deler av teorien.

En ser da også lettere at en høyere p_0 (lavere $Ep_1 - p_0$) forskyver likevektpunktet til venstre (b' er stigende) d. v. s. et mindre kvantum overføres framtidsmarkedet og et tilsvarende større selges nå.

Altså: tilbudskurven i nåtidsmarkedet er stigende med stigende näpris.

Reidar Knutsen.



Vi har da litt sosialøkonomisk litt-
ratur vi også.

OLAF NORLIS BOKHANDEL

Universitetsgt. 24 . Oslo

Telefoner: 410939 . 413101 . 330304

Våre lærere VII.

TRYGVE HAAVELMO

Det første som fanget blikket inne på kontoret hans var tavlen hvor hemmelighetsfulle alfaer sto oppmarsjert i skjønn forening med den kjære kjente p-huk og andre ytre tegn på vitenskap. Og selv var han fordypet i samtale med en av tallkunstens fremste tjenere ved vårt Alma Mater. Allerede dette var egnet til å forårsake en viss duknakkethet hos en stakkar for hvem tavlen så vel som konversasjonen utelekende frambrakte forestillinger om pensum utilstrekkelig studert. Bedre ble det ikke da han, vår nyutnevnte professor dr. philos. Trygve Haavelmo, straks slo fast at han ikke var tilhenger av personlig reklame, men langt heller foretrak å diskutere sak.

Det syntes da liksom så banalt å spørre om artiumsår og studier og denslags som jo trass i alt hører med til en berørig presentasjon.

Artium tok han i 1930, og allerede tre år etter ble den statsøkonomiske eksamen lykkelig fullført. Senere forsvant han i noen tid oppe på Instituttet som assistent hos Frisch, men allerede høsten 1936 dukket han igjen fram i dagens lys, da han fikk høve til å dra på en studietur til England.

— Der var jeg på Statistical Laboratory ved University of London, forteller Haavelmo, og studerte statistikk hos Neyman og Pearson.

Året etter foretok jeg en stipendiereise rundt om i Europa — Berlin, Oxford, Paris og Geneve, hvor jeg traff Tinbergen som syslet med økonometri. Ellers leste jeg vesentlig matematikk på den turen. I Paris satt jeg en hel måned og prøvde forgjeves å løse en differensielllikning. Først etterpå fant jeg i en bok at den ikke lot seg løse.

— Litt annet enn differensielllikninger måtte det vel bli tid til i en by som Paris?

— Døgnet har som kjent 24 timer, lød svaret, og av ulike grunner presset vi ikke spørsmålet ytterligere.

I 1938—39 foreleste Haavelmo statistikk i Aarhus, og det fortelles fra pålitelige kilder at man ennå ikke har maktet å løsrive seg fra hans innflytelse der nede. Ved siden av undervisningen laget han avhandlinger om virkningene av reguleringen av svineproduksjonen.

Det vitenskapelige arbeidet ble fortsatt i Statene. Dit reiste han på stipendum fra Norge-Amerikafondet i juni 1939.

— Jeg skulle egentlig ha vært der i seks måneder, eller maksimum et år til, hvis Rockefeller ville forstrekke meg med midler, forteller han. I stedet ble det åtte år.

Men det ble ikke bare faglige og vitenskapelige sysler i hele denne tiden. Etter å ha vært i Cowles Commission, California, Chicago, på Columbia og Harvard, kom Haavelmo i 1942 til Nortraship i New York. Der arbeidet han i to år som statistiker.

— Dessverre ble det mye statistikk over skuter som gikk ned, sier han.

Det var forresten i denne tiden at doktoravhandlingen fikk sin siste finpussing og ble trykt. Det bør vel tilføyes at arbeidet ble utført på overtid — om natta — og ikke i kontortiden.

— Og ikke så rent lite fikk jeg unna da jeg lå på sykehuset i noen uker, sier han.

Senere da det ble så populært med allokeringer, og alle land skulle ruste seg til etterkrigstiden, ble jeg overført til Forsyningsdepartementets kontor i Washington, hvor jeg arbeidet sammen med Arne Skaug. Sånnne allokeringsforhandlinger gikk ut på at alle prøvde å sikre seg 150 % av kaka, forklarer professor Haavelmo.

Da forholdene ble såpass frie at jeg kunne slutte i 1946, syntes jeg ikke at det gikk an å komme hjem uten å ha frisket opp på faglige felter, og derfor var jeg ennå et år der borte og syslet med litt av hvert i Chicago. Men jeg var glad da jeg endelig kunne vende nesen hjemover.

Professor Haavelmo legger ikke skjul på at han liker sine stilling og at han trives med undervisningen.

— De har ingen planer om å utgi lærebøker som tegn på Deres verdighet?

— Nei, si at jeg foreløpig ikke kommer til å utgi noe omfattende verk — selv om jeg nok håper å kunne lage andre ting enn bare stensilmemoer fra Instituttet.

— Har De noen gode råd til studentene?

— Jeg tror det er nødvendig at studentene spesialiserer seg i noen grad. Alle kan ikke gå rundt å lage super-makrosystemer som skal redde verden, og det er nok av respektable mindre oppgaver.

Et par direkte tips er han også villig til å gi: Det er en god idé å lese Hicks: *Value and Capital* til 2. avd. og den nye monografiasamlingen *Survey of Contemporary Economics* av Howard Ellis anbefales på det varmeste.

Da vi gjorde mine til å gå, sa Haavelmo.

— Skriv endelig ikke for meget. Gjør det kort — slik som jeg gjerne vil ha det i forelesningene, så kan heller studentene stille spørsmål etterpå.

Vi lovte å gjøre vårt beste. Så fikk det heller stå sin prøve om spørsmålene etterpå kom til å dreie seg om hva egentlig foregikk ved siden av differensiallikningene den gangen i Paris — sa Haavelmo.

Hajak.

Om kvinners ervervsarbeide.

En fremstilling av de ulike problemer som foreligger i forbindelse med kvinnenes arbeid utenfor hjemmet.

Av Inger Wrede Holm.

De økonomiske og sosiale forhold som forrige verdenskrig skapte har brakt de problemene som reiser seg i forbindelse med kvinner i ervervslivet sterkt i forgrunnen. Mangelen på arbeidskraft i mange yrker fører til at man søker å finne utveier til å få dekket etterspørselen ved hjelp av den arbeidskraft som kvinnene representerer.

I Norge har Sosialdepartementet satt ned en komité med det mandat å undersøke forholdene for kvinnene på arbeidsmarkedet, og i avisene støter man stadig på artikler som behandler spørsmålet hvordan en skal oppnå en øking i tilbuddet av den kvinnelige arbeidskraft.

Slik er stillingen i dag med full sysselsetting og mangel på arbeidskraft i enkelte yrker, men vi husker at situasjonen i 30-årene var den motsatte. Da ble de fleste gifte kvinner stengt ute fra ervervslivet med den begrunnelse at i tider med arbeidsløshet skulle ikke kvinnene ta arbeidet fra sine menn.

Dette gir et godt bilde av den såkalte latente arbeidskraft, og viser hvorledes kvinnene betraktes som en arbeidskraftsreserve.

Folketellingenes resultater gir oss en samlet oversikt over antall kvinner i ervervslivet.

Ervervsfordeling av kvinner (ekskl. husmødre):

	Antall kvinner	I relasjon til menn
Jordbruk, hagenri, skogbruk	40 500	ca. 1/7
Fiskeri, sel- og hvalfangst	200	» 1/380
Industri	60 500	» 1/4
Forretningsvirksomhet	62 400	» 3/4
Transport	6 500	» 1/17
Immatriell virksomhet	26 800	» 3/4
Husarbeid hos fremmede	119 600	» 17
Sum		316 500

Vi ser at gruppen «husarbeid for fremmede» er den dominerende.

Det forholdsvis store antall kvinner som er beskjeftiget i forretningsvirksomhet og annen virksomhet har sin årsak i at disse grupper omfatter kontor- og butikkfunksjonærer, — yrker hvor det i stor utstrekning ansettes kvinner.

Følgende tabell over den sosiale rekruttering gir et bilde av situasjonen for vårt formål.

Kvinner fordelt på sosial-grupper:

	Antall kvinner	I relasjon til menn
Selvst. næringsdrivende	35 000	ca. 1/5
Selvst. arbeidende	8 000	» 1/12
Høyere funksjonærer	300	» 1/20
Fagfunksjonærer	16 450	» 1/3
Kontor- og butikksfunksjonærer	43 400	» 1/1
Formenn og arbeidere	214 000	» 1/2

Tabellen tyder på at jo mer selvstendig og kvalifisert et yrke er, desto svakere er kvinnene representert i forhold til mennene. Hver gruppe skjuler dessuten store ulikheter som ville bekrefte det samme. F. eks. i gruppen formenn og arbeidere er det en relativt større andel kvinner som er arbeidere enn menn, på grunn av at kvinnene får fagutdannelse i mindre grad enn menn.

Kvinnene står i dag teoretisk likestillett med sine mannlige kamerater når det gjelder adgang til yrker. Vi har ingen lov som forbyr kvinnens adgang til like utdannelse, og de har like rett til alle yrker. Heller ikke har vår arbeidervernlov særbestemmelser for kvinner, (bortsett fra rett til fravær under svangerskap og fødsel) som f. eks. i Sverige, hvor det er forbudt å bruke kvinner til nattarbeid (med visse unntak). Slik særbestemmelser er en beskyttelse av kvinnens, men blir også et drawback i de yrker hvor bestemmelsen kommer til anvendelse.

For å gi en bakgrunn for forståelsen av enkelte av de problemer som oppstår i forbindelse med kvinnens arbeid utenfor hjemmet vil jeg prøve å gi en oversikt over hvordan forholdene for kvinnens på arbeidsmarkedet har vært tidligere.

Før industrialismens gjennombrudd var kvinnens beskjeftegget i 3 hovedgrupper av yrker:

1. Husarbeid for fremmede.
2. Som husmødre og hjemmeværende døtre.
3. I jordbruket.

Håndverket var stengt for kvinnene. De kunne ikke opptas som læringer. Som kjøpmenn var de heller ikke beskjeftegget. Kvinnene var umyndige og kunne ikke få privilegier som næringsdrivende. Senere ble ugifte kvinner over 25 år og enker myndige. I forrige århundre var det mange enker som drev selvstendig forretning.

I yrker som krevde boklig lærdom hadde ingen kvinne adgang.

Etter industrialismens gjennombrudd var kvinnene beskjeftegget i industrien sammen med mennene om enn i mindre målestokk. Etter hvert som industrien krevde en større grad av spesialisering og fagutdannelse av sine arbeidere, begynte kvinnene å henge etter, slik at de stort sett var beskjeftegget i de lavest lønnede og minst kvalifiserte stillinger. Utover i 2. halvdel av det 19. århundre ble det åpnet adgang for kvinnene til å bli håndverkslæringer. De fikk adgang til høyere utdannelse og til en rekke stillinger som tidligere hadde vært stengt for dem. Videre fant en at kvinnene egnet seg i visse yrker hvor det før ikke hadde vært alminnelig å bruke annet enn menn. Resultatet var at i slutten av århundret var kvinnene beskjeftegget i et stort antall forskjellige erverv, og andelen av kvinner i alle erverv var øket.

Fra århundreskiftet og frem til 1930 gikk imidlertid utviklingen i en litt annen retning. I dette tidsrom finner vi en stadig økende andel kvinner beskjeftegget i forretningsvirksomhet og høyere kvalifisert arbeid, mens det i jordbruk og industri finner sted en relativ tilbakegang. Perioden 1900—30 var karakterisert av en stadig stigende levestandard for befolkningen som helhet. Det ble stadig mindre påkrevd at kvinnene skaffet familien ekstra underhold ved å ta arbeide utenfor hjemmet. Det viser seg at land med høy levestandard har færre kvinner i erhvervslivet enn land med lav levestandard. Dette faktum er blitt brukt som et argument av dem som vil utelukke kvinnens fra erhvervslivet. Det viser seg imidlertid at i land med høy levestandard er det flere kvinner beskjeftegget i de mer kvalifiserte yrker, mens det er relativt færre som av økonomiske grunner blir tvunget til å ta ukvalifisert og lavt lønnet arbeid ved siden av sitt husmorarbeid.

Problemet i forbindelse med kvinnens deltagelse i arbeidslivet må sees i sammenheng med hennes spesielle funksjon, å føde barn. Dette sammen med hennes mindre fysiske styrke har skapt grunnlaget for den arbeidsdeling vi hadde tidligere: Kvinnen i hjemmet, mannen i arbeid utenfor hjemmet. Denne arbeidsdeling har vært årsaken til en nedvurdering av den kvinnelige arbeidskraft.

Disse 3 momenter blir da av betydning for kvinnenes deltagelse i ervervslivet:

1. Hennes morsoppgaver.
2. Undervurderingen av hennes arbeidskraft.
3. Hennes mindre fysiske styrke.

Slik som vårt samfunn er innrettet i dag, er en kvinne sterkt bundet av sin samfunnsoppgave: å føde barn. De kvinner som har barn (eller har planer om å få barn) står ikke lengre fritt i valg av yrke. De kan vanskelig kombinere sin stilling som mor med det arbeidet de interesserer seg for.

Dels møter kvinnene her praktiske vanskeligheter: det er ikke mulig å få hjelp til å se etter barnet og til arbeid i huset i den tiden de er opptatt med sitt arbeid.

Dels møter de andre hindringer: En arbeidsgiver er klar over at når han ansetter en kvinne med barn, tar han samtidig på seg risikoen for fravær etc. Det å ha barn er derfor ved ansettelsen ofte et drawback for en kvinne selv om hun ellers har de beste kvalifikasjoner. Det er klart at slike forhold ikke kan aksepteres i et demokratisk samfunn. Argumentet «kvinnens plass er i hjemmet» kategorisk uttalt, duger ikke lenger. Godtar en det, får det nemlig vidtgående konsekvenser også for de kvinner som aldri får noen oppgaver som husmødre.

Hensikten er ikke å trekke alle gifte kvinner ut i ervervslivet. Men en må søke å legge forholdene slik til rette at også gifte kvinner står fritt i valg av yrke.

Hvis en kvinne ønsker å beholde sitt yrke, må hun ikke bli forhindret i dette selv om hun samtidig har barn.

Den praktiske løsning på problemet må være adgang til hjelp med husarbeidet og barnestellet, eller opprettelsen av fellesvaskerier, barnekrybber etc.

Samtidig må en ikke glemme at oppdragelsen av barna er en oppgave som må kreve en stor del av ens krefter. Det kan sikkert være påkrevd med kortere arbeidsdag i tiden før barna er begynt på skolen, da de krever mest arbeid og omsorg.

Hvis en finner en tilfredsstillende løsning på disse vanskeligheter vil en kvinne når hun har nådd den alder at barna ikke opptar så meget av hennes tid, ikke føle at hun er satt utenfor sitt yrke. Hun vil ikke oppleve «40-årsalderens tragedie» som Alva Myrdahl uttrykker det.

Dette har betydning ikke bare for den gifte kvinne, men for alle kvinner som skal velge sin livsstilling. Både en kvinne selv og den som ansetter henne går ut fra at hun en dag må slutte sitt arbeid fordi hun må ofre all sin tid på barna. Følgen av det blir dårligere arbeidsbetingelser og avansementsmuligheter. Følgene blir videre at langt færre kvinner enn menn skaffer seg fagutdannelse, for det ville være en ulønnsom investering for kvinne å skaffe seg samme fagutdannelse som en mann.

Som før nevnt var arbeidsdelen tidligere slik at husarbeidet og arbeidet hjemme falt på kvinnene, mens den mannlige del av familien utførte sitt arbeid borte fra hjemmet. Dette førte til at mannen i større utstrekning kom i kontakt med andre mennesker. Han representerte familien utad. Det som opprinnelig var en praktisk arbeidsdeling, hvor hvert kjønns arbeid var like høyt vurdert, førte etter hvert til den oppfatning at kvinnan ikke var et individ med hjerne på høyde medmannens.

Denne oppfatning ble forsterket gjennom industrialismens gjennombrudd og innføringen av pengehusholdningen, hvor kvinnene kom i et sterkt avhengighetsforhold til mannen.

Til spesielt husarbeid kreves det i dag et antall arbeidere lik: Antall ekteskap med barn, pluss endel ekstrahjelp for familier med mange barn. Om en del år vil dette antall være betydelig redusert.

En pike trenger derfor ikke i oppdragelsen mere opplæring i husarbeid enn en gutt. Selv i dag er oppfatningen av hvordan en pike skal oppdras sterkt tradisjonsbundet. Når vi går ut fra at en ung pike skal anvende størstedelen av sin arbeidskraft i et hjem, er vi i virkeligheten bundet av tradisjoner og fordommer som har sin opprinnelse i en foreldet samfunnsform. I våre dager hvor de funksjoner som er lagt under husarbeidet er blitt langt færre på grunn av spesialiseringen, og hvor selve husarbeidet stadig blir mer rasjonalisert, forsvinner det reelle grunnlaget for en slik oppdragelse. Føler hun seg særlig interessert i dette arbeid, kan hun lære seg mere, akkurat som en øver seg opp til et annet yrke.

Alt dette synes man kanskje er selvfølgeligheter som er fullstendig anerkjent av alle. I virkeligheten er det ikke slik. Både menn og kvinner er av den oppfatning at det er noe utenom det vanlige at en kvinne er en dyktig vitenskapelig forsker eller leder av et stort foretak, selv om det i dag til en viss grad ser ut som om denne oppfatning er på retur. Mange kvinner tar alle vanskelighetene i forbindelse med sin stilling i ervervslivet som en selvfølge, mens andre føler det meget bittert.

At så mange kvinner finner seg i forholdene slik de er, gjør at de fleste ikke er klar over hvilket omfang disse problemene har, og i hvor sterk grad de berører alle kvinner.

Under krigen fylte kvinnene på en meget tilfredsstillende måte de plasser som de uten lengre øvelse overtok etter menn som var mobilisert etc. Videre er det i dag stor mangel på nettopp kvinnelig arbeidskraft, og det har i flere tilfelle ført til at den lønn som kvinnene har fått utbetalet er hevet i forhold tilmannens lønninger. Av disse grunner blir nok den kvinnelige arbeidskraft vurdert høyere enn før krigen. Men en kan ikke fri seg fra mistanken om at dette bare er et overgangsfenomen, så lenge det er mangel på arbeidskraft. Det er et spørsmål om en ikke vil falle tilbake til samme standpunkt som i 30-årene, når det eventuelt igjen blir arbeidsløshet, og at kvinnan da vil få den samme bøyg å kjempe mot når det gjelder likestillingen i arbeidslivet. Da først kan vi se hvilke av de gamle fordommene som virkelig er forsvunnet, og hva av fremskrittet som bare er midlertidige tiltak for å nyttiggjøre seg kvinnenes latente arbeidskraft i en vanskelig overgangstid.

Vi gratulerer!

De som husker langt tilbake i tiden, vil kanskje erindre at det i sin tid ble lyst ledig et dosentur i sosialøkonomi og sosialpolitikk. Den langvarige nervekrigen er nå slutt, og dosenten utnevnt. Det ble Johan Vogt denne gang, og vi gratulerer!

Vi beklager at utnevnelsen kom for sent til å bli omtalt i vårt forrige nummer, da vi brakte et intervju med dosenten, uvitende om den forestående begivenhet.

For nærmere opplysninger og smigrende omtale viser vi til intervjuet.

Ganske riktig.

«— måste en sådan balansjustering — — åstadkommas genom — — arbetslöshet. Denna metod måste a priori avvisas som et medel att uppnå full sysselsättning.»

6 Oxfordkonomer, side 248.

Sagt i 1892:

Inom det ekonomiska området är den fria verksamheten nästan till-intetgjord.

Louis de Geer: *Minnen*.

Økonomer og politikk:

— it is surprising that economists, who after all may be consideret experts in economic matters, regularly seem to fall back into popular wiews whenever they are called upon to advise their governments.

Alvin Hansen: *Fiscal Policy*.

Pengeøkonomi og realøkonomi.

Etter at ny pengeenhet ble innført i 1946, er kullproduksjonen steget med 40 %, jernproduksjonen med 59 % og stålproduksjonen med 63 %.

Melding fra Ungarns finansminister til nasjonalforsamling, gjengitt i årsoversikt 1947—48 fra Det Internasjonale Arbeidsbyrå.

— Sagt i dag:

«I enhver Epoke danner der sig visse Regler for det økonomiske Livs Ordning, som Samtiden betragter som saa selvfølgelige, at den knap nok omtaler dem; og først Eftertiden ser, at de dog kun var Regler og ikke Selvfølgeligheder. Maaske er det det bedste Bevis for, at Liberalismen er passé, at vi nu analyserer dens Dogmer.»

(Professor Kjeld Philip.)

Litteratur.

Jørgen Gelting: *Finansprocessen i det økonomiske kredsløb*. Forlaget for videnskabelig litteratur, København 1948. Pris: 12 kr.

Relationerne mellem det offentliges finanspolitik og den private sektor er blevet udforsket temmelig udførligt i de senere aar. Det falder en dansker naturligt at nævne Jørgen Pedersens navn, idet hans afhandling: «Einige Probleme der Finanzwirtschaft» (*Weltwirtsch. Archiv*, 1937) har været af de banebrydende — jfr. Alvin H. Hansen: *Fiscal Policy and Business Cycles*, kap. 9.

Jørgen Geltings bog ligger paa linie med Jørgen Pedersens, Alvin H. Hansens, Kjeld Philips m. fl.s arbejder. Jørgen Geltings analyse gaar dog langt ud over finansvidenskaben. Særlig maa fremhæves forsøget paa at opstille en makromodel for Danmark.

For at gaa over til realiteterne, saa diskuterer første kapitel neutral og interventionistisk finanspolitik i relation til gamle og nye bytteteorier, retfærdighedteorien o. s. v. Den, saa vidt jeg kan se, rigtige paavisning af, at «den enkelte kan meget vel uden at være inkonsistent anlægge forskellige vurderinger som privatperson og som samfundsborger» synes værdifuld overfor den megen snak, der iøvrigt har været om disse problemer.

I kapitlets slutning anlægges det synspunkt, at undersøgelsen af finanspolitikkens virkninger maa være det vigtigste for finansvidenskaben, mens et videnskabeligt studium af lovene for aarsagerne — som iøvrigt først og fremmest maaatte blive en diciplin indenfor «political science» — skydes mere i bagrunden. Det kan dog heroverfor bemærkes, at dette kun kan være rigtigt fra et mere eller mindre nævært «politiske» synspunkt. Fra et videnskabeligt synspunkt kan man sige, at maalet er at faa en komplet model, som er i stand til at leve ikke blot relativ eller hypotetisk forcasting (altsaa: «Hvis man gør saadan og saadan, saa bliver resultatet det og det»), men ogsaa absolut forcasting (altsaa: «Om saa og saa lang tid vil situationen blive saadan og saadan»). Dette betyder, at man maa have «aarsagerne» med. Det er iøvrigt ogsaa først ved en saadan betragtning, at forholdet til økonomiens grænsevidenskaber kommer til at staa i det rette lys.

Kap. 2 behandler sen-merkantilistisk finansvidenskab. Det er yderst berettiget, at forf. sætter følgende Storm-P. citat over kapitlet: «Kast aldri det rene vand ud, før det er snavset.» Kapitlet illustrerer glimrende, hvor meget man har mistet ved i halvandet aarhundrede at ignorere merkantilistisk teori. Generelt kan man sige, at kapitlet viser, at indkomsten (beskæftigelsen) indgikk som variabel i sen-merkantilistisk finansvidenskapelig teori.

Kap. 3 er ubetinget bogens mest interessante. Forf. forsøger her — efter at have gennemgaaet velkendte Keynes-relationer — at opstille en generel makromodel samt estimere de heri indgaaende parametre. Det er saa vidt mig bekendt første gang overhovedet, et saadant forsøg gøres i Danmark. Og midt i al den tekniske kritik, der kan og bør rettes mod dette forsøg, maa man ikke glemme, at forf. saaledes opræder som en slags pioner. Et saadant initiativ maa paaskønnes virkelig højt. *Og under alle omstændigheder er Geltings forsøg langt bedre end intet at gøre.*

Det er imidlertid beklageligt, at forsøget er faldet ud, som tilfældet er. Der er meget at kritisere ved afsnittet. For det første er det skrevet i en ganske utiladelig kort stil. De anvendte tidsrækker er ikke engang anført. Kontrol er ganske udelukket. Man vil vist, for at tage et helt repræsentativt eksempel, indrømme, at det er mere end sløset at slynge ud, at der er forsøgt opstillet og beregnet «en dynamisk model, hvis egenskaber er valgt saaledes, at den i nogen maade kan give et stilisert billede af den danske økonomis reaktionsmaade i 1930'erne» (p. 73) og dernæst angive (W = wages, P = profits, Y = samlet indkomst, N = investeringen):

«Melleml W_n og P_n bestaar et konstant forhold, idet $W_n = 0,6 Y_n$ mens $P_n = 0,4 Y_n$. Investeringen N varierer ligefremt med foregaaende periodes profit og modsat den tilstedeværende realkapitalmængde, d. v. s. investeringen i en række tidlige perioder:

$$N_n = 0,3 P_{n-1} \frac{\frac{10 N_0}{n+1}}{\sum N} \div 80 \\ n \div 10$$

hvor N_0 er investeringen i en oprindelig ligevægtssituatie.»

Saadan staar der — og intet mere! Det kan man virkelig kalde mangelfuld. Hvad er estimeringsmetoden? Hvordan er materialet? Hvad er konfidensintervalerne? Hvad omfatter forsvrigt wages og profits? o. s. v. Man kan spørge meget længe. Og den slags regressionsligninger og et utal af korrelationskoefficienter beregnet paa kryds og tværs svømmmer hele kapitlet med. Dette gælder forsvrigt overalt i bogen, hvor forf. har betjent sig af empiriske undersøgelser.

Den alvorligste indvending maa endelig siges at være, at forf. hele vejen igennem opererer med hver ligning for sig i stedet for at betragte systemet under et. Det vil fore for vidt at gaa nærmere ind paa hele dette problem. Det skal blot nævnes, at det kan vises, at ved at tage hver ligning for sig i stedet for at tage de andre relationer i betragtning ved estimeringen, maa estimererne nødvendigvis faa en skævhed, som er «principiel» og f. ex. ikke forsvinder naar samplet gøres større. Det kan maa ogsaa tilføjes, at den gamle vanskelighed for al økonometrisk forskning som laa i valget af uafhængig og afhængig variabel i regressionsligningen — et problem Gelting ogsaa ganske hopper over — forsvinder.

At estimere med modellen som *helhed* som forudsætning vilde førage regnearbejdet ganske betydeligt. Da forf. ikke har haft et institut til sin raadighed, kunde hans metode *maaske* forsvares som en nødudvej. Men dels er der ikke et ord herom, og dels er der som anført, selv om man accepterer forf.s metode, betydelige mangler.

For at vende tilbage til det før sagde, saa maa man dog stadig fastholde at Geltings analyse giver bedre holdepunkt end ingen analyse. Og man maa som sagt — malgré tout — rose forf. meget, fordi han har haft initiativ og mod til overhovedet at begynde paa dette helt forsømte arbejde. Det er vigtigt, at isen bliver brudt. Man faar saa haabe, at de omtalte mangler ved fornyede — og maa ske af Geltings arbejde inspirerede — undersøgelser bliver udfyldt. Dette arbejde vil imidlertid let gaa ud over en enkelt mands formaen — et institut er næsten nødvendigt. Principielt burde vel Statistisk Departement tage problemet op. Hvem siger, at en saadan institution skal nøjes med at levere raa-materialet?

Pladsen tillader mig ikke at gaa nærmere ind paa resten af bogen. Metodisk «falder» forf. her i hovedsagen tilbage til en almindelig verbal diskussion af de mulige virkninger af bestemte ændringer (indgreb). Der behandles for det første problemer i tilknytning til kredit-, finans- og valutapolitik. I to kapitler — som i hvert fald synes mig lærerige — undersøges dernæst paavirkningen af investering og forbrug. De to sidste kapitler behandler dels mulighederne for en økonomisk stabilisering ved finanspolitiske indgreb og «Aktivitetsstimulerende politik paa langt sigt». Desværre kan jeg ikke gaa i detailler, hvorved denne anmeldelse bliver en smule uretfærdig. Der findes nemlig i disse kapitler mange gode diskussioner og nye synspunkter, som i høj grad vilde være omtale værd.

Forf. er blevet dr. polit. paa denne afhandling. Der siges, at der ved forsvaret ble indvendt, at bogen indeholdt for meget matematik. Det er en pudsig indvending. Skulde man sige noget om matematikken, saa vilde nærværende anmelder snarere sige, at bogen indeholder *for lidt* matematik. Adskillige af de lange diskussioner om virkningen af visse indgreb vilde vist vinde baade i klarhed og overskuelighed, om de udarbejdedes i matematisk form. Dette synspunkt vilde Jørgen Gelting vist iøvrigt ogsaa selv tiltræde. Det tyder bogen paa (hvilket være sagt som en ros).

P. Nørregaard Rasmussen.

* * *

Erling Sverdrup har gitt ut en serie forelesninger over *Statistiske Estimeringsproblemer* på Universitetets Socialøkonomiske Instituts stensiltrykkavdeling (35 s., pris kr. 2,—). Forelesningen ble holdt for de nå forsvunne associater og var ment som en støtte i deres studier av økonometriske problemer. Emnevalget er derfor avpasset etter de estimeringsmetoder en vanligvis nyttet i økonometriken. Forelesningene forutsetter ingen andre forkunnskaper en de en student skulle ha etter å sluppet gjennom forberedende prøver i matematikk og fordøyd Reiersøls Sannsynlighetsregning.

Selections from the Encyclopaedia of the Social Sciences. Macmillan. New York & London 1947. Sh. 18/—.

The Encyclopaedia of the Social Sciences er det fremste samfunnsvitenskapelige standardverk som finnes idag. De 15 bindene som ble gitt ut i årene 1930—35 er som en status over hvor langt samfunnsvitenskapene har nådd og vegen de har gått.

Denne boka består av utdrag fra leksikonet. Det er valgt ut oversiktsartikler fra alle samfunnsvitenskapene: antropologi, historie, politikk, rettsvitenskap, sosiologi og økonomi. For sosialøkonomer er særlig oversikten over de viktigste statsystemene, politiske ideologiene og økonomiske ideretningene av interesse: demokrati og diktatur — fascism, liberalisme, sosialisme og kommunisme — nasjonalisme, kapitalisme, individualisme, materialisme og kollektivisme. Dessuten inneholder utvalget en rekke spesialproblemer som konkurrans, pris, kooperasjon, aksjeselskaper, nasjonal planlegging, stat og næringsliv etc. etc. Sjølsagt kan et slikt utvalg av artikler ikke bli uttømmende. Det er det eneste man har å innvende mot boka.

pm

Socialøkonomisk Instituts stensilmemoranda i studentabonnement.

Siden høsten 1947 utgir Universitetets Socialøkonomiske Institutt en serie med stensilmemoranda. De inneholder rapporter om det pågående forskningsarbeid ved Instituttet, særskilte utredninger av teoretisk eller praktisk art som arbeidet ved Instituttet bygger på, artikler skrevet av associatene m. v. Stensilmemorandaene er skrevet på norsk eller engelsk. I denne serien inngår dessuten i noen utstrekning foreløpige referater av enkelte forelesninger, seminarforedrag av studenter og statistisk eller annet materiale til bruk ved forelesninger eller seminarer. Bare noen ganske få av memorandaene er konfidensielle.

Mange av disse memoranda vil være av interesse for studentene. Disse memoranda vil bli gjort tilgjengelig i studentabonnement.

Abonnementet løper i perioder à kr. 5,—. Periodeskiftet vil bli bekjentgjort på behørig måte. Abonnement tegnes og innbetaling skjer på Bibliotekets ekspedisjonskontor i Fredriksgt. 3, Oslo. Her vil også memorandaene bli lagt ut til avhenting.

Hvert nytt memorandum som utkommer i studentabonnement vil bli kunngjort i «Stimulator» og ved oppslag.

Av de hittil utkomne memoranda som passer i studentabonnement er det dessverre bare følgende som det er igjen opplag av:

20/3 —1948. Trygve Haavelmo: Quantitative Research in Agricultural Economics: The Interdependence be-

tween Agriculture and the National Economy. (13 sider.)

27/4 —1948. Ragnar Frisch:

Influencing Balances of Payments through Changes in Prices and Exchange-Rates and through Quantitative Import Restrictions. (41 sider.)

5/5 —1948. Ragnar Frisch:

En statistisk analyse av bakeprøver. (9 sider.)

29/6 —1948. Corwin D. Edwards: The Problem of Maintaining Competition. (13 sider.)

15/10—1948. Erik Brofoss:

Valutaproblemer. (10 sider.)

4/11—1940. Ragnar Frisch:

Hva er en økonomisk modell (3 sider).

Disse fem memoranda vil inngå i første abonnementsperiode. Dessuten vil inngå de som stensileres fra nå av og som passer i studentabonnement. Abonnementstegningen bør skje snarest.

Hjelp deg sjøl!
Kjøp på studentkontoret!

Universitetets studentkontor

utgir og selger
Studiebøker og
Forelesningsreferater

kjøper og selger
Brukte studiebøker

selger
Papir og skrivepapir
til studentene

Av befolkningslæren:

Det beste middel til å regulere barnetallet er skattepolitikken.

Av en eksamensbesvarelse til 1. avd. jus. høsten 1948.

Industrialismens skyggesider:

«Under disse omstændigheter blev derfor faktisk et stort antal arbejdere rene ofre for den industrielle produktion, og dette bidrog naturligvis til å sætte dennes skyggesider i et skarpt lys. *Aarum II* s. 448.

Absurde konsekvenser.

Og endelig fører multiplifier-teorien til ganske absurde konsekvenser. Hvis en tilvekst i investering skulle ha en sådan multiplifier-virkning, måtte jo også en avtagende investering ha en motsvarende virkning. Det vil si at svikten i konsumproduksjonen måtte være den mange-dobbelte av svikten i investeringen. Og om den siste var 20 procent, ville den annen meget snart komme opp i 100 procent.

Professor dr. Kr. Schönheyder
i «Penger og kreditt».

Einarsen, Johan, og Torgrim Barding:

SOSIALØKONOMI Kr. 9.60

Frisch, Ragnar:

NOEN TREKK AV KONJUKTURLÆREN .. 5.35

Lyche, R. Tambs:

KORT INNFØRING I DIFFERENSIAL-
OG INTEGRALREGNINGEN 3.00

A S C H E H O U G

Alle som vil ha tilsendt

STIMULATOR

i 1949

*må betale bladpenger
hurtigst mulig.*

*Des som enda ikke har betalt blad-
penger for 1948 må gjøre dette nå.*

LEIF HØEGH & CO. A/S

ROALD AMUNDSENS GT. 6
OSLO
SENTRALBORD 41 73 50

Skipsrederi

LIVSFORSIKRINGSSELSKAPET

„SAMVIRKE”

tegner studieforsikring med liten
premie i 5 eller 10 år.

Selskapet tegner forevrig alle arter livs- og livrenteforsikringer m. m.

Avdelingskontor: Stavanger, Bergen, Trondheim Hovedkontor: Kirkegaten 4, Oslo

Herr Anders Schramm,
Statistisk Sentralbyrå,
Dronningensgt. 16,
Oslo

Studentsamskipnadens *spisesteder:*

Uranienborgveien 11
Aulakjelleren
Blindernkjelleren
Tannlegehøyskolen

STIMULATOR

Utgitt av: Universitetets Socialøkonomiske Institutt og Sosial-
økonomisk Studentutvalg.
Adresse: Fredriksgate 3, Oslo. Tlf. 33 35 00.

Stimulator kan tinges ved alle landets poststeder. I Oslo
direkte. Bladpenger kr. 10.— pr. År.

Redaktører: *Helle Ruge og Bjørn Larsen.*
Faste medarbeidere: *Preben Munthe og Per Sevaldson.*
Forretningsfører: *Rigmor Skogland.*

Alle artikler står for forfatterens egen regning.